

**Галина Александрова, докторант Інституту філології КНУ
імені Тараса Шевченка**

**УКРАЇНСЬКА КОМПАРАТИВІСТИКА 1900-х - 1920-х РОКІВ:
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ Й ДОСЛІДНИЦЬКА І ПРАКТИКА**

Компаративістика початку ХХ ст. розвивалася в руслі загальної перехідної ситуації, яка визначала літературну картину в Україні після перелому століть: від зображення реальної дійсності література переходила до передачі внутрішнього стану творця, у ній зростає інтелектуальне, філософське начало. Модифікації у творчій практиці, природно, позначилися і в царині її усвідомлення: у літературознавстві інтенсивно формується нова наукова парадигма, яка відображала принципово інший етап у методології. Ці зміни торкнулися і принципів порівняльного вивчення літературного процесу; позитивістський історико-генетичний аналіз літературних взаємодій (зокрема, з'ясування походження і специфіки українських дум та ін.) змінювався осмисленням їхньої внутрішньої рухливості. В цілому це означало перехід від діахронних аспектів порівняльного вивчення закономірностей розвитку літератури до досягнення їхньої синхронної діалогічної природи. Актуальність порівняльних досліджень у літературознавстві визначалася, отже, необхідністю розробки нових теоретико-методологічних і конкретних методичних підходів у цій галузі. Особливістю української компаративістики є те, що в цей період у ній синтезувалися і традиції ХІХ ст., і новаторські трансформації. У сферу вивчення, з одного боку, залучався новий літературний матеріал, розширювалося коло прихильників порівняльно-історичного методу, а з другого, вдосконалювалися прийоми дослідження, відбувався перехід від пошуків фактів літературної спорідненості до з'ясування питань методологічного характеру. Цей досвід заслуговує на увагу, тим більше, що в історії української компаративістики період початку ХХ ст. майже не досліджувався (на деякі моменти звернено увагу в «Історії українського літературознавства» М. Наєнка, період другої половини ХІХ ст. досліджувала Л. Грицик). Тому стаття є актуальною і новаторською, оскільки теоретичні і практичні аспекти порівняльних досліджень даного періоду розглядаються тут уперше. Важливо простежити шляхи розвитку українського порівняльного літературознавства цієї доби

та проблеми, що поставали перед дослідниками, спонукали до вироблення й застосування відповідних методик.

У статті «Найближчі завдання вивчення історії української літератури» (1908) В. Перетц, який, як відомо, вважав «за єдиний доцільний метод свій філологічний метод, але працює й порівняльним методом, як допоміжним» [19, 57], наголошував: «Здебільшого доводиться починати сливе всі досліди з початку, з чорної, невидної роботи, що на перший погляд вимагає далеко більше працюovitості й старанності, ніж хисту та окриленого льотом фантазії натхнення» [14, 18].

Зразки такого старанного підходу продемонстрував ще М. Петров, який у «Нарисах історії української літератури XIX ст.» (1884) намагався охопити проблему впливів і запозичень і надавав їм першорядного значення у становленні нового українського письменства, приєднуючись до думки М. Драгоманова. Його рецензент М. Дашкевич у своєму «Відгуку...» (1888), орієнтуючись на принципи і методи європейського літературознавства, доводив, що в українській літературі є риси залежності й наслідування, але їх не більше, ніж у інших літератур, а застосування цих питань до окремих періодів історії літератури позбавляє можливостей визначити її індивідуальні риси, неминуче приводить до оглядовості, спотворює періодизацію та заважає виявленню закономірностей, що характеризують процес. Тому на противагу тезі про суттєвий вплив російської і польської літератури, потрібно вказати на національне підґрунтя українського письменства і на загальноєвропейські течії, що відбилися в ньому (див. докладніше [2]). За М. Петровим пізніше пішов М. Зеров («Нове українське письменство», 1924), вбачаючи у творах нової української літератури виключний вплив російського письменства.

Наукову концепцію літератури як у розумінні історико-генетичному – єдності і безперервності української літературної традиції, так і в типологічному плані – осмислення своєрідності української літератури, її оригінальності і зв'язку з світовим літературним процесом намагався створити І. Франко.

Для С. Єфремова історія літератури була насамперед історією ідей, які він трактував дуже широко: для нього вони не ілюстрація ідей суспільних, а поєднання

творчої сили нації з міжнародними впливами. Хоча провідним у його історико-літературній концепції («Історія української літератури», 1911) став принцип слугування письменства народові, а літературні факти й події він міряв визвольною ідеєю, ідеєю народності й любові до рідного краю та чистотою народної мови, він брав до уваги й загальноестетичні критерії та зауважував, що кожне національне письменство зазнає «помітних і непомітних впливів од інших письменств, все-таки органічно переробляє й перетворює їх і виявляє тим натуру даної нації, її ідеали й змагання, її інтереси й потреби» [6, 23]. За С. Єфремовим, чужі зразки наше письменство приймало не механічно, а творчо, пристосовуючи їх «до свого національного світогляду, до своїх моральних, інтелектуальних та естетичних потреб, користуючись і формами своєї живої мови» [6, 69].

Проблему свого і чужого із залученням даних суміжних наук – історії мови, архітектури, малярства – порушив М. Возняк в «Історії української літератури» (Т. 1–3, 1920–24). Особливу увагу він звертає на візантійський вплив, наголошуючи, що «український організм... вибирав з нього те, що йому було рідніше, ближче, та, присвоюючи собі чуже, вкладав присвоєне... у власне тіло... й оживляючи власною кров'ю» [4, 88]. Водночас учений виступав проти надмірних пошуків впливів на виникнення й розвиток літописного жанру в Україні; він не вважав визначальними для нього запозичення візантійської форми на початках нашого літописання чи численні вкраплення скандинавських мотивів; заперечував північноруські й великоросійські впливи.

Але радикально змінила дослідницьку парадигму в Україні «Історія української літератури» М. Грушевського (т. 1–5, 1923–27), оскільки підтверджувала: вітчизняна література є не лише часткою історичного та соціального буття народу, а й результатом її контактів і зв'язків з іншими літературами світу. Дослідник наголошував на тому, що кожна література має дві основні частини – «народні в обробленні і широко інтернаціональні в своїм складі» [т. IV, кн. 1, 5]. Він визнавав, що великий історико-культурний інтерес має «слідження за кружляннями... інтернаціональних мотивів – як вони ходять навколо нашої території в різних варіантах і то тою, то сею подробицею виявляють свій внутрішній зв'язок з нашими темами чи між собою [т. I, 362]. Часом важко відділити

оригінальне від запозиченого, оскільки «...літературна творчість запліднялась безконечною масою мотивів... вже перепущених через свійські верстви, оброблених за поміччю своїх старших понять і образів, більш-менш самостійно, так що категорії запозиченого і оригінального не раз тут тратять всяку границю в безконечнім ступенюванні оригінального перетворення мотивів, принесених з чужих джерел, – як воно, зрештою, все буває в скільки-небудь інтенсивній творчості» [т. IV, кн. 2, 23].

Шлях, який пропонував М. Грушевський, індуктивний: дослідник має, вилучаючи пізніші впливи й інкрустації з пізніших форм традиції, в яких вона була записана, доходити «образу відносин, світогляду, культу і поезії, так, як вони витворювалися і витворилися під кінець тисячолітнього життя на новім ґрунті» [т. I, 110]. За питанням про походження теми постає ще цікавіше в історико-літературному аспекті: «Вияснення того, що діялось на нашім ґрунті з цим мотивом; за виясненням становища запозиченого мотиву в міжнароднім крузі – вияснення його становища в нашім літературнім крузі, його літературна історія на нашім ґрунті» [т. IV, кн. 2; 32].

М. Грушевський розвиває положення І. Франка: потрібно висвітлити не тільки впливи і запозичення, але і другий бік цього питання: ступінь «одомашнення або органічного засвоєння інтернаціональних, мандрівних тем українським елементом» [т. I; 367]. Слід послідовно вивчати природу українського письменства за його власними внутрішніми закономірностями. Тому він, слідом за О. Веселовським, вважає, що в цих питаннях, як і взагалі в літературній творчості, важливе не **що**, а **як**, бо саме в способі оброблення інтернаціональних тем, в наданні їм нової оригінальної літературної краси проявляє себе творчий геній і окремих творців, і цілої нації.

Для літературознавства початку ХХ ст. важливою була спадкоємність у ставленні до порівняльного літературознавства минулого століття, яке стало органічним складником осмислення української літератури у світовому контексті, зокрема, продовжувалося дослідження певних тем і сюжетів. Для з'ясування генези нової української літератури лишалося актуальним питання про джерела «Енеїди» І. Котляревського. Міру самостійності цього твору намагалися простежити ще О. Котляревський, П. Куліш, С. Стеблін-Камінський, М. Мінський, М. Петров, але

вони керувалися здебільшого логічними міркуваннями чи здогадами, ніж порівняннями травестій поеми Вергілія. Уперше таке порівняння здійснив М. Дашкевич, виводячи генезу твору І. Котляревського від італійського поета Дж. Лаллі, французького П. Скаррона, австрійського А. Блюмауера, німецького Й.-Г. Шмідта та помічаючи величезну схожість чи деякі збіги «Енеїди» І. Котляревського з поемою М. Осипова. Літературознавець не дійшов висновку, чий вплив був визначальним, навіть висловив припущення про можливе наслідування М. Осиповим української «Енеїди» та наголосив, що для дослідника літератури визначальним критерієм має бути не оригінальність задуму й сюжету, а глибина опрацювання теми та ідейний зміст, вкладений автором у текст. Значно категоричніше це питання намагався розв'язати І. Стешенко, який після порівняння текстів усіх «Енеїд» дійшов висновку, що І. Котляревський наслідував М. Осипова, який, своєю чергою, копіював А. Блюмауера і широко користувався Вергілієм. П. Житецький, не вдоволений паралелями М. Дашкевича, що фіксували тільки зовнішні впливи, зіставив «Енеїду» з явищами української літератури XVIII ст., і пересвідчився, що, окрім зовнішньої побудови (запозиченої в Осипова чи Скаррона), її корені – у минулому української літератури, у якій з XVII ст. розвивався бурлескний стиль у віршах, а побутова комедія – в інтермедіях. «Котляревський скористав з світової фабули і влив в той старий міх нове вино української народної творчості» [7, 130], – таких висновків дійшов учений, називаючи «Енеїду» синтезом усього, що пережила українська література XVIII ст. і моментом її відродження.

Заново порушив проблему М. Марковський, який вважав питання про впливи на «Енеїду» складним, бо текст І. Котляревського мав особливості, які вказували на те, що джерелом поеми був не тільки твір М. Осипова. Зіставивши її з різними переробками, він додав до дослідження діалог Енея з Турном з піітики чернігівської колегії й текст із варіантами 1 та 3 пісні «Енеїди» І. Котляревського з рукопису 1794 р. Зробивши численні текстуальні зіставлення, М. Марковський наполягав, що український поет користувався багатьма джерелами, зокрема Вергілієм, Скарроном і Блюмауером, до якого, за його спостереженнями, найближча побудова його твору та відзначив як особливість поетичного дару І. Котляревського уміння добре

перетопити у кузні своєї творчості запозичений з різних джерел матеріал [11]. Дослідник докладно з'ясував зв'язок «Енеїди» з європейською традицією і відкинув думку про залежність української поеми від російської Осипова, а це означало, що великий комплекс літературних явищ, який іменувався школою Котляревського (наслідування «Енеїди») в основі був незалежний від російського впливу. Проти теорії М. Марковського висловився І. Айзеншток, який доводив, що І. Котляревський запозичив риму і строфіку з російського ґрунту, оскільки нові течії російської літератури початку ХІХ ст. не могли не захопити такого уважного читача, яким він був. Історична роль письменника, на його думку, полягала в тому, що «він поновив притерті, спрацьовані штампи, взявшись переповісти їх народною мовою, поєднавши дві стихії, дві традиції, стару, українську, і нову, російську» [1, ХХХVI]. Рішуче заперечував аргументи М. Марковського П. Филипович, низку заперечень навів проти нього і М. Зеров.

Органічно продовжили традиції порівняльних досліджень кінця ХІХ ст. шевченкознавчі студії, які зосереджувалися переважно на першому, романтичному періоді його творчості. Окрім очевидного впливу народної поезії, українських письменників (Є. Гребінки – В. Дорошенко, П. Филипович; М. Маркевича – К. Студинський, М. Марковський), велика увага приділялася впливам польської та російської романтичної поезії (О. Колесса, В. Щурат), впливові байронізму (П. Филипович, М. Марковський, С. Родзевич). Про спадкоємність Шевченка з попередньою літературною традицією йдеться у працях О. Багрія, типологічні паралелі намагалися провести М. Мочульський, І. Айзеншток (Шевченко і Тургенєв), порівняння поетичних і прозових Шевченкових творів здійснювали І. Стешенко, Б. Навроцький.

П. Филипович, О. Бургадт, М. Драй-Хмара А. Ніковський, І. Шаровольський досліджують лабораторію творчості Лесі Українки, генезу її творів, доводять, що авторку цікавила не правдоподібність передачі біблійного чи історичного сюжету, а ідея, яку вона хотіла висловити певними образами, – тому вона вільно поводитися з обраними сюжетами, хоча добре вивчала джерела.

У перших десятиріччях ХХ ст. з'явилося кілька підсумкових праць, що оцінювали різні методи в літературознавстві. На думку В. Перетца, порівняльний

метод вирізняється найбільшою об'єктивністю і має метою з'ясування походження пам'яток літератури й процесу їхнього творення шляхом порівняння в цілому й по частинах і допускає можливість широких міжнародних впливів. Іноді порівняльно-історичний метод намагається розв'язати подвійне завдання: не тільки пояснити появу того чи іншого твору запозиченням сюжету, а й з'ясувати, чому запозичено саме цей сюжет. В. Перетц відзначає і «підводні камені», які загрожують історикові письменства, оскільки літературні форми можуть зароджуватися самостійно, без запозичення, і наголошує, що зловживання порівняльним методом – ознака відсутності будь-якої школи [12, 182].

Л. Білецький («Основи української науково-літературної критики», 1925) у розвитку історичної школи виокремлює теорію наслідування, яка має чільне місце у встановленні генези літературного твору. В українському літературознавстві ця теорія, за його спостереженнями, оформилась у двох напрямках: порівняльно-методологічний (основоположник Я. Грімм, в Україні – О. Котляревський); порівняльно-історичний (від Т. Бенфея до М. Драгоманова). Другий напрям він розділяє на ідейно-соціологічний (М. Драгоманов, М. Сумцов, В. Гнатюк, В. Щурат) та формально-поетикальний (О. Колеса, Я. Гординський, Т. Сушицький, В. Бойко, П. Филипович); для деяких досліджень останнього напрямку іноді характерні такі аналогії, які свідчать про те, як не треба користуватися порівняльною методою, і нагадує дослідникам теорію антропологічної школи Тейлора про самозародження мотивів та наголошує зважати на приналежність письменників до однієї літературної школи, стиль якої виробляє традиційну, навіть шаблонну поетику.

Для К. Копержинського порівняльний принцип лежить в основі всякого дослідження, особливо в основі студіювання тексту філологічною школою. Порівняння може обмежуватися вивченням текстологічної історії твору (варіанти й редакції); можна порівнювати різні твори одного письменника, що становлять певний літературний ряд; твір може порівнюватись з творами інших авторів, щоб виявити його джерела або обсяг впливу на наступні твори. Тому філологічна школа є водночас школою порівняльно-історичною, що ставить собі широкі історико-літературні завдання і не обмежується літературою однієї нації чи країни. К. Копержинський розширює коло прихильників цієї школи – серед них В. Перетц,

В. Адріанова-Перетц, Д. Загул, С. Щеглова, О. Дорошевич, П. Зайцев, О. Багрій, С. Козуб, О. Білецький, М. Зеров, Г. Хоткевич, С. Таранушенко, Л. Луців, П. Биховський, Т. Слабченко та ін. Проте характерна риса для більшості вітчизняних студій – не текстологічні зіставлення, а зближення думок чи ідей порівнюваних творів. Таке використання порівняльно-історичного методу з погляду наукової методології літературознавець вважає спрощеним і переконаний, що вплив можна довести тільки в разі текстологічної близькості. Порівняння, особливо в галузі нового українського письменства, робляться часто випадково, без достатньої методологічної підготовки, а для них потрібні дані про зв'язки між письменниками різних епох та літературних шкіл, стилів. Такі науково перевірені дані «дадуть певні підстави для ставлення питання про соціологію даного потоку літературних впливів та його культурно-історичне значення і в історичному аспекті» [8, 15].

Торкнувся перспектив порівняльного методу і П. Филипович, зазначивши, що у зв'язку з поширенням літературознавчих інтересів «зростуть у нас і порівняльні студії» [16, 27]. Цьому сприяє і певна традиція в українському літературознавстві (М. Драгоманов, І. Франко, М. Сумцов, О. Колесса), які «багато зробили для популяризації порівняльного методу, що до того ж виводить наше письменство з вузьких національних меж» [16, 28].

Б. Якубський у 1927 р. єдиним основним синтезуючим принципом і методом літературознавства називає соціологічний чи марксістський метод. Низку старих літературознавчих методів він розглядає не як самостійні і незалежні один від одного, а як допоміжні аналітичні прийоми, метою яких є соціологічне тлумачення літературного твору. Б. Якубський зауважує, що літературні впливи та запозичення вивчати треба, безперечно, через засіб порівняння, але застосовуючи його, настійливо радить конче звернутися до «провідного методу», якому не має суперечити порівняльний прийом аналізу. Вивчати літературний твір потрібно на його думку, послідовно застосовуючи філологічний, формальний, психологічно-біографічний, і нарешті, порівняльний аналіз – останній для того, щоб встановити можливий зв'язок літературного твору з його соціальним оточенням, оскільки на цьому етапі дослідження виразно постає проблема впливів на письменника, на його твір, та літературних запозичень з його боку. Прийоми порівняльного аналізу в

літературознавстві він оцінює дуже високо: «Від перших примітивних текстуальних порівнянь наш літературний порівняльний аналіз перейшов до витонченішого вміння бачити й знаходити явища впливів та запозичень майже в усіх моментах утворення літературного явища. Досягненням останніх робіт порівняльного аналізу є твердження, що літературний вплив та літературне запозичення, свідомі та несвідомі, переважно відносяться до найдрібніших моментів літературних форм, характеризуючи цим всебічне явище певної соціальної спільності й обумовленості» [19, 65]

П. Филипович так з'ясовує значення порівняльного методу: «Історично-літературні розшукування, зокрема студіювання приналежності поета до тої чи іншої школи, також спостереження над окремими запозиченнями, наслідуваннями і т. ін. мають не так самостійне значення, як допомагають зрозуміти місце поетове серед сучасників та попередників, його своєрідні риси» [17, 8]. Він виразно заявляв, що порівняльний метод «...може дати чимало корисного для сучасного українського літературознавства, зосібна подаючи матеріал для соціологічних узагальнень» [17,]. Проте рецензенти називали автора запізним епігоном теорії запозичень, який наводить велику кількість імен, назв, джерел, порівнянь, зіставлень, впливів, запозичень чи «навівань», але в цьому – дослідникова безпорадність і безсилля; він потопає в безлічі випадкових фактів, неспроможний їх з'ясувати, адже явища впливу, міра запозиченого й оригінального у всякого письменника – це явища не самодостатні й не основні, а похідні й другорядні, які потребують соціологічного пояснення [15]. Ухиляння від соціологічного розгляду у працях П. Филиповича вбачав і Ф. Якубовський. У вивченні літературних впливів, запозичень, мандрівних сюжетів П. Филипович, стверджував він, виступає як учень і епігон О. Веселовського, але, коли теорія мандрівного сюжету у російського літературознавця набуває певного методологічного значення не стільки з погляду історії літератури, скільки з погляду історії культури загалом, маючи допомогти встановлювати деякі загублені ланки культурного розвитку людства, то в працях П. Филиповича застосування її має обмежені можливості. Особливо картали статтю «Історія одного сюжету», у якій простежувалася історія сюжету повісті О. Кобилянської «У неділю рано зілля копала»: від пісні «Ой не ходи, Грицю» і

версії роману про Трістана і Ізольду» до російських, українських і польських його обробок. Такий розгляд сюжету вважався невиправданим, «оскільки різні обробки розглядаються відрубно в хронологічному порядку, а тимчасом для історика літератури важливіше не так заповнити дати, як знайти безперервну нитку процесу руху традиції, її пов'язані, а не сторонні кільця» [9,], і це не доводило, що всі, хто брався до цього сюжету «... були зв'язані чимось між собою, що тут справді є послідовна еволюція» [18, 17], і не допомагало «зрозуміти творчість О. Кобилянської в усій її складності, в усіх елементах на тлі певного класового оточення, в якому творила письменниця» [18, 17].

У 20-х роках в Інституті Т. Шевченка працював кабінет порівняльного вивчення літератур (керівник О. Білецький, секретар М. Легавко, співробітники М. Жінкін, І. Айзеншток, М. Самарін, З. Єфімова, М. Габель, С. Утевський, О. Лейтес), робота якого зосереджувалася навколо трьох важливих тем: російсько-українські літературні взаємини; переклади класиків світової літератури українською мовою в зв'язку з питанням про їхній вплив на українську літературу; вивчення художньої літератури сучасного Заходу [3, 374]. Проте у 1930 р. порівняльний метод уже називатимуть ідеалістичним, застарілим, і зрештою, реакційним, бо він «суперечить єдино-науковому методові – марксистському» [10, 335]. В. Перетц змушений з огляду на це писати, що порівняльний метод – не система філософських понять, а вже «тільки робочий прийом для виявлення культурних і літературних зв'язків в словесній творчості всіх народів» [13, 38] і розглядає його як метод підготовчої обробки літературного матеріалу для подальшого аналізу його з соціологічної точки зору. Таке «підтягування» порівняльного методу до завдань соціології, заклик до взаємодії соціологічного й порівняльного підходів тільки на перший погляд розширювало межі порівняльного літературознавства та спрямовувало його увагу не тільки на історичні, а й на соціальні коди, між якими існували різноманітні зв'язки, а насправді – сигналізувало про небезпеку соціологічної вульгаризації літературознавства, яка відкрито заявила про себе на початку 30-х років.

Отже, порівняльний метод був невід'ємною частиною українського

літературознавства і вплинув на формування тогочасної літературознавчої парадигми. Компаративістичний дискурс мав і емпіричний, і теоретичний характер, і був зумовлений попереднім розвитком світової та української літературознавчої традиції. Основними філософсько-естетичними засадами, на яких відбувалося становлення та розвиток українського порівняльного літературознавства, були започатковані з часів романтизму увага до національного чинника у творчому процесі та орієнтація на широкий європейський і світовий контекст. Загальноєвропейська літературна традиція розглядається не стільки як мета, скільки як матеріал, вивчення і засвоєння якого ставало основою для повноцінного національного письменства, що входить до кола світових літератур. Порівняння здійснюються на різних рівнях: тематичному, ейдологічному, сюжетному, жанрологічному, зіставлення двох чи кількох творів, літератур певного періоду, рівень художніх засобів. Загалом порівняння робилося не задля порівняння, а наголошувало оригінальність художньої творчості, умотивовувало роль і значення запозичень та зміну їхніх функцій у новому творі. Воно постає як важливий, але не самодостатній етап виявлення та аналізу особливостей будови літературних творів, яке потребує не тільки його констатації та вичленування, а й з'ясування ролі та доцільності. Але ідеологічний чинник, що запанував в усіх сферах наукової діяльності, завдав непоправної шкоди літературознавству в цілому й компаративістиці зокрема, спотворив її принципи й оголосив лженаукою на кілька десятиліть, що значною мірою зруйнувало спадкоємність національного історико-літературного мислення та звузило методологію пізнання літературних явищ.

Література

1. Айзеншток І. Котляревський як поет // І. Котляревський. Енеїда. Редакція і стаття І. Айзенштока. – К.: Книгоспілка, 1928. – С 3–18.
2. Александрова Г. Літературні перехрестя. Микола Дашкевич у контексті порівняльних досліджень кінця ХІХ – початку ХХ ст. – К., 2008. – 236 с.
3. В Інституті Т. Шевченка. Робота кабінетів // Літературний архів. – 1930. – Кн. ІІІ–ІІІІ. – С. 371–377.
4. Возняк М. Історія української літератури: У 2 кн. – Львів, 1992. – Т. 1. – 468 с/
5. Грушевський М. Історія української літератури. В 6 т., 9 кн. – К., 1994. – Т. 4. – Кн. 1. – 389 с. – Т. 4. – Кн. 1. – 389 с. (цитуємо за цим виданням, вказуючи том, книгу і сторінку).
6. Єфремов С. Історія українського письменства. – Тернопіль, 1994. – 688 с.

7. Житецкий П. «Энеида» Котляревского и древнейший список ее в связи с обзором малорусской литературы XVIII века. – К., 1900. – 130 с.
8. Копержинський К. Українське наукове літературознавство за останнє десятиліття. 1917–1927. – К., 1929. – 34 с.
9. Копержинський К. О., Горецький О. М. Українське літературознавство і критика // Україна. – 1928. – Кн. 3. – С. 110- 123.
10. Літературознавча робота в Києві // Літературний архів. – 1930. – Кн. I–II. – С. 335.
11. Марковський М. Найдавніший список «Енеїди» І. П. Котляревського й деякі думки про генезу цього твору. – К., 1927. – 107 с.
12. Перетц В. Н. Из лекций по методологии русской литературы. История изучения. Методы. Источники. – К., 1914. – 496 с.
13. Перетц В. К вопросу о сравнительном методе в литературоведении // Труды отдела древнерусской литературы ИРЛИ. – 1934. – Т. 1. – С. 327–339.
14. Перетц В. Найближчі завдання вивчення історії української літератури // ЗНТШ у Києві. – 1908. – Кн. 1. – С. 16–24.
15. Травень О. Проф. П. Филипович. З новітнього українського письменства. Історично-літературні статті. В-во «Культура» Держтресту «Київ-Друк». 1929 // Критика. – 1929. – № 7–8. – С. 200–203.
16. Филипович П. Українське літературознавство за 10 років революції/ – К., 1928. – 28 с.
17. Филипович П. З новітнього українського письменства. Історично-літературні статті. – К., 1929. – 168 с.
18. Якубовський Ф. «Небезпека формалізму» // Критика. – 1929. – № 9. – С. 8–28.
19. Якубський Б. До взаємин марксівської методи з старими методами літературознавства // Життя і революція. — 1927. – № 1. – С. 54–65.

Аннотация

Анализируется практический и теоретический дискурс украинской компаративистики 1900-1920 годов, которая развивалась в русле общей переходной ситуации после перелома столетий. Рассматриваются разные уровни сравнений: тематический, эйдологический, сюжетный, жанрологический, сопоставлений двух или нескольких произведений, литератур определенного периода.

Summary

Ключевые слова: компаративистика, сравнительный метод, история литературы, сюжет, социология.

Key words: